

BASIN YAZILARI - ARKEOMETRİ - KALINTININ ÖLÇÜLMESİ

9 Haziran 1983

İlk insanın topluluk halinde yaşamaya başlamasıyla günlük yaşam gereksinimleri doğdu. Bunların karşılanması amacıyla çeşitli eşya ve kullanım aracı üretildi. Günümüze ulaşan örnekler çağdaş bilim öncülüğünde en ince ayrıntılara kadar incelendi. Bu suretle, uygarlık tarihinin en eski geçmişi ve gelişme süreci matematiksel bulgularla açıklanarak aydınlatıldı.

Genel bir ayrımla, günümüzden 10.000 yıl öncesine kadar olan dönemleri kapsayan bu çalışmalar arkeolojiye konu oldu. 10.000 yıldan daha eski jeolojik zamanlar ise paleolojinin inceleme alanlarında yer aldı.

Geçmişe duyulan ilgi ve merakın ortaya çıkardığı Arkeoloji bilimi önceleri, eski toplulukların toprak altında kalmış kültür kalıntılarını toprak üstüne çıkardı. Görsel yollarla değerlendirdi. Geçmişin verilerine dayanarak ilkel yaşam ve yerleşim biçimlerini göreceli olarak saptamaya çalıştı.

19.yy sonlarında Avrupa'da ilk Arkeometri – Kalıntının Ölçülmesi çalışmaları başlamasıyla arkeolojinin, temel bilimler ve doğa bilimleriyle ortaklaşa çalışması ortamı doğdu. Son elli yıl içinde fen ve doğa bilimlerinin geliştirdiği matematiksel çözümlene yöntemleri ise tarih öncesinin insan, hayvan ve bitki toplulukları arasındaki karşılıklı etkilenme ve ekolojik çevre ilişkilerini gözler önüne serdi.

1945'de Radyokarbon analizleri yapılmaya başlanması arkeometri çalışmalarına yeni boyutlar getirdi. 1950'de Chicago Üniversitesi fizik profesörü Libby'nin radyokarbon analizlerini geliştirerek bulduğu yeni yöntemle Nobel ödülü kazanması, tarih öncesinden günümüze gelen odun, odun ömürü, tahıl, kumaş, hayvan kabukları, kemik gibi karbon içeriği bulunan kalıntıların kesin yaş tayini yapılarak tarihlendirilmesinde büyük yararlar sağladı.

Bu gelişmeler ülkemizdeki çalışmaları da etkiledi ve güçlendirdi. 1973'de bir grup halinde yapılan çalışmalar ilk kez 1980'de Tübitak bünyesinde kurulan Arkeometri / Archaeometry (Archaios-Metron) Ünitesi adı altında sürdürüldü. Böylelikle, doğa ve fen bilimcileri ile arkeologların katıldığı bu ünite yurdumuzdaki arkeolojik eserlerin korunması ve onarım projeleri ile yaş tayini ve tarihlendirme konularında ortak çalışmalara başladı.

Ünitenin kuruluşunu izleyen Mayıs 1980'de Çukurova Üniversitesinde yapılan ilk bilimsel toplantıda, arkeolojide kullanılan bilimsel yöntemler ile araştırmaları yönlendirecek kazı bölgeleri belirlemesi yapıldı.

Mayıs 1981'de Boğaziçi Üniversitesindeki ikinci toplantıda ise alınan ilk sonuçlar açıklandı ve bu sonuçların bilimsel tartışmaları yapıldı.

Bir süre önce, İstanbul Orman Fakültesinde düzenlenen Tübitak Arkeometri Ünitesi Kollokyumu, İstanbul Üniversitesi Rektör Vekili sayın Prof. Dr. Akın İlkin, Kültür ve Turizm Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürü sayın Dr. Nurettin Yardımcı ve Orman Fakültesi Dekanı sayın Prof. Dr. Selçuk Bayoğlu'nun açış konuşmalarıyla başladı.

Çeşitli üniversitelerin ilgili birimlerinden katılan değerli bilim adamları ve öğretim üyeleri aralıksız beş gün süren kollokyum boyunca, belirli kalıntılar üzerinde yapılan inceleme ve tarihlendirme konularında açıklamalı bildirimler sundular.

Ülkemizde henüz çok yeni sayılabilecek arkeolojik kalıntılarda yaş tayini ile tarihlendirme, kaynak analizleri, arkeolojik ve jeolojik zamanların ekolojik çevre saptaması gibi çalışmaların fen ve doğa bilimlerindeki çağdaş yöntemlerin sağladığı kesin bulgulara dayalı olarak gelişip ilerlediğini görmek kıvanç vericidir.

Böylelikle, örneğin radyoaktif parçalanmaya dayalı fiziksel tarihlendirme yöntemleriyle elli ve yüz bin ile daha geriye giden iskeletlerin genetik özellikleri belirlenip, bölge topluluklarının sosyo-kültürel ve ekonomik ilişkileri ile göç yolları saptanmakta; kil ve sırlar üzerindeki malzeme mineral çözümlenmeleriyle çanakların yaşam içindeki etkinlikleri değerlendirilmekte; metaller üzerinde yapılan optik ve atomik çözümlenme yöntemleriyle Anadolu'da madenciliğin 4000 yıldan daha önceleri geliştiği anlaşılmakta; Konya civarında bulunan su hayvanı kabuklarının radyo-karbon yöntemiyle incelemesi suretiyle, aynı yörede 21.000 yıl önce bir göl veya iç-deniz olduğu; 12.000 yıl önce ise bu iç-denizin kuruyarak ortadan kalktığı kesinlik kazanmaktadır.

Ayrıca, arkeolojik yapılar ile tarihi anıtların yapımında kullanılan taşların ve ahşapların kimyasal ve biyolojik etkenlerle bozunmalarını önleme ve korunmalarını sağlama amacıyla yepyeni bilimsel yöntemler geliştirilmektedir.

İleriki yıllarda uygarlık tarihine, belki de bugüne kadar bilinmeyenlere yepyeni boyutlar kazandıracak Arkeometrinin, tarih öncesi dönemlerin henüz çözümlenmemiş karanlık ve tartışmalı olgularını çağdaş bilimin tüm olanaklarını seferber ederek aydınlığa kavuşturacağına inanıyoruz.

Sözlerimizi bitirirken, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Prehistorya Kürsüsü öğretim üyesi sayın Prof. Dr. Ufuk Esin'in konuyla ilgili açıklamalarına teşekkür ederiz.

Tülin AYTA

Kaynakça: Bilimsel Toplantı Bildirileri III, Arkeometri Ünitesi, Tübitak, Yayın No.566 Seri No.35

Tübitak Arkeometri Ünitesi Bilimsel Toplantı Bildirileri II, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 1981, İstanbul